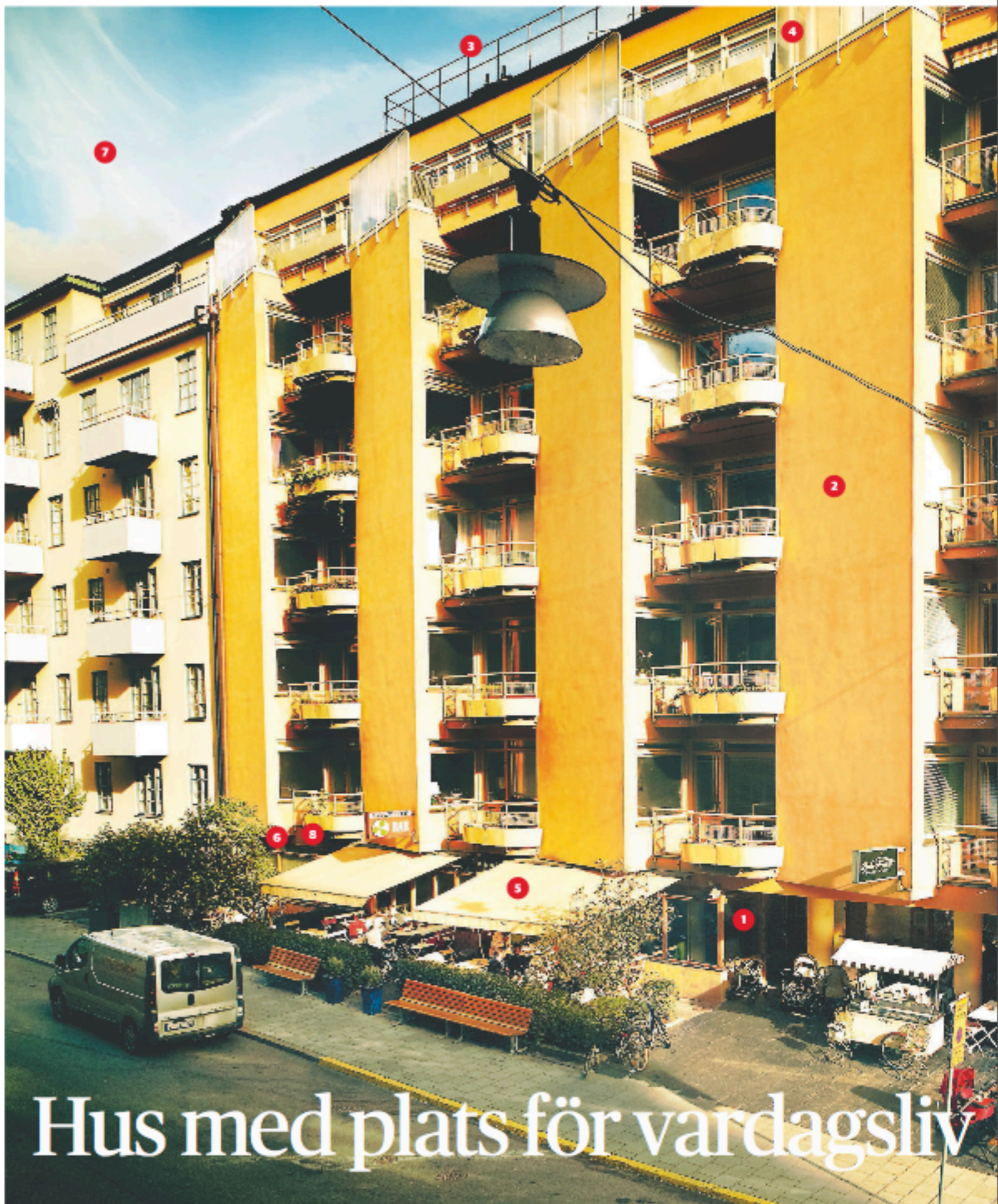

Stockholm

♥ På stan. Individuell kultur genom kollektiv teknik

Markeliushuset på John Ericssonsgatan har utsetts till Sveriges vackraste 1930-talsbyggnad. Här kan de boende beställa mat från kaféet Petite France och få den levererad med mathiss rakt in i lägenheten.

Kollektivhuset på John Ericssonsgatan byggdes efter filosofin att tekniken i huset skulle underlätta vardagslivet för heltidsarbetande par med barn. Foto: Pierre Björk

På John Ericssonsgatan 6 står ett funkis hus med putsad fasad, rundade balkonger och vinklade burspråk. Men Markeliushuset är inte bara en välbevarad arkitektonisk pärla utan en knutpunkt för ett nytänkande som förändrade Sverige.

Simon Löfroth
simon.lofroth@dn.se

Gunnar Akner är ordförande i bostadsrättsföreningen. Foto: Pierre Björk

1 Med surdegsbröd och baguetter som fond navigerar sig Xavier Dubost mellan fikande kunder och slumrande ungar i barmvagnar. Under en paus stjär i en pratstund. Dubost är personalansvarig på det prisbelönta kaféet Petite France.

– Jag visste att det var ett gammalt kollektivhus. Det är bara att titta på bilderna så får man en del av historien, säger han och visar ett fotografi taget 1936, föreställande den dåvarande restaurangen som hystes i samma lokaler.

– Det var ett jättebra koncept, men det skulle inte ha fungerat i Frankrike. Vi är för mycket individualister. Vi respekterar inte regler i samma utsträckning, menar Dubost.

Xavier Dubost visar en av husets fyra mathissar. Foto: Simon Löfroth

2 Han visar en av kaféets fyra mathissar, en lämning från tiden när kollektivhusets totala socialpolitiska idé var mera levande. Boende i fastigheten kan emellertid fortfarande ringa ned och göra en beställning, varefter maten/brödet/bakverket levereras direkt till lägenheten.

– De får tjugo procents rabatt om de använder hissen, förklarar Dubost.

3 Huset uppfördes 1935 och ritades av stadsplaneraren och arkitekten Sven Markelius. Alva Myrdal utformade de bostadssociala idéerna redan 1931. I begynnelsen fanns barnstuga, tvätter, städcentral, restaurang och matbutik. Syftet var att ge heltidsarbetande par med barn möjlighet att genom husets kollektiva funktioner få hjälp med vardagsysslor. Föreningen anställde personal för att få igenom detta. Projektet väckte våldsam debatt; tankarna om kvinnans frigörelse och kollektivt uppfostran med utbildad personal skulle innebära upplösningen av kärnfamiljen.

4 Gunnar Akner, professor i pediatrik och överläkare, har varit ordförande i bostadsrättsföreningen sedan 1988 och bott på John Ericssonsgatan 6 sedan 1983.

– Jag uppskattar husets ursprungliga ambition. När det invigdes hade

man ett motto: individuell kultur genom kollektiv teknik. Jag tror att det skulle vara intressant att bygga hus på det sättet även i dag.

5 På 1980-talet fanns planer på att förvandla entrén till soprum och göra uteserveringen till en sophämtningsramp. Gunnar Akner lyckades tillsammans med sin hustru Cheryl Akner Koler, professor i estetik, och en nyvald styrelse väcka medlemmarnas intresse för husets kulturella betydelse och i praktiken rädda Markeliushuset från att mista sin charm.

– Det hade varit förlärligt, säger Gunnar Akner.

När han flyttade in var fastigheten i ett erbarmligt tekniskt skick och när han fem år senare blev ordförande i bostadsrättsföreningen var det med förslag om en restaurering med hög kulturhistorisk ambitionsnivå. 1994 byggnadsminnesförklarades huset. 1995 utslägs det till Sveriges vackraste 1930-talsbyggnad av Boverket och Sveriges Arkitekters riksförbund (SAR).

6 Kollektivfunktionerna i huset är avvecklade (bortsett från mathissarna) och lägenheterna var i minsta laget för barnfamiljer (genomsnittsstorleken ligger på 35 kvadratmeter) redan på 30-talet. Men daghemsverksamheten fortsätter med Montessoriförskolan Sebran. Tina Knutar, förskoleschef, har passande nog precis skrivit en tentamen om Alva Myrdal.

– Jag uppskattar att hon insåg hur staden måste förändras för barnens skull, säger hon.

7 Från början utformades daghemmet i Markeliushuset efter avancerade pedagogiska principer. Den så kallade elementteorin om jord, eld, vatten och luft ledde till att ett av rummen försågs med en sandlåda och en liten bassäng. En öppen spis finns i ett av rummen.

– Vi använder den inte, men den fungerar säger Tina Knutar.

8 1958 invigdes det "Barnpsykiatriska forskningslaboratoriet" i daghemslokalerna. Genom att iaktta barnen hoppades man få kunskap om hur de reagerar i olika situationer. Barnen observerades genom envägsspeglar och ljudinspelningar. Kontroversiellt då, naturligtvis.

– Men vi observerar fortfarande barnen för att lära oss. Skillnaden är att vi i dag sitter mitt i bland dem.